



ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA EVFEMIZMNING AHAMIYATI THE IMPORTANCE OF EUPHEMISM IN MODERN LINGUISTICS

Po'latova Irodaxon Ilhomjon qizi

Fardu ingliz tili amaliy kursi kafedrası o'qituvchisi

irodapulatova71@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17933625>

Evfemizm - keng tarqalgan til hodisasi va til muloqotida ajralmas yumshatish vositasi hisoblanadi. Bu xushmuomalalikni ko'rsatadigan, ohangni yengillashtiradigan va shaxsiy munosabatlarni muvofiqlashtiradigan ifodadir. Evfemizmlar qo'pol, uyatli yoki madaniy jihatdan aniq til nuqtai nazaridan murojaat qilish qiyin bo'lgan mavzularni qo'llash uchun ishlatiladigan turli xil stilistik vositalardan biri hisoblanadi. Bular, jumladan, inson anatomiyasining ba'zi funksiyalari va ma'lum bir til madaniyatining g'ayritabiiy e'tiqod tizimini qamrab oladi. Boshqa evfemizmlar masalan sartaroshlar go'zallik terapevtlari sifatida ko'rilganda yoki qo'riqchilar xavfsizlik xodimlari deb atalganda referentni yanada hurmatli qilish uchun mo'ljallangan bo'ladi.

Ma'lum bo'lishicha, ko'plab ingliz va xitoy evfemizmlari kundalik hayotda kontseptual metonimiya doirasida yaratilgan. Evfemizmlarni kognitiv metonimiya nuqtai nazaridan o'rganish til o'rganish, madaniyatlararo muloqot va evfemizmlarni tarjima qilishda o'zining ahamiyatiga ega. Umumiy til hodisasi sifatida evfemizm turli nuqtai nazardan o'rganilib kelingan. Kognitiv tilshunoslikning rivojlanishi bilan metonimiya va evfemizm shakllana boshladi. Lakoff tomonidan qo'llab-quvvatlangan kontseptual metonimiya kabi ba'zi kognitiv nazariyalar metonimiya va evfemizmning rivojlanishini keyingi bosqichini o'rganish uchun turtki vazifasini o'tadi. Evfemizm bo'yicha hozirgi tadqiqotlar asosan an'anaviy semiotik semantika va pragmatikaga asoslanadi. Metonimiya doirasida evfemizm va uning hosil qilish mexanizmiga hali ham yetarlicha e'tibor qaratilmagan. Shu sababli ham ingliz tilini o'rganuvchilar uchun evfemizmdan to'g'ri foydalanish hali ham qiyinchilik tug'dirib kelmoqda. Xitoydagi Zhejiang Ocean Universiteti professori Yeli Shi o'z maqolalarida ingliz va xitoy tillarida evfemizmning shakllanishida metonimiyaning ahamiyatini yanada chuqurroq o'rgangan[1].

Foydalanuvchi uchun ishlatiladigan obyektни almashtirish ingliz va xitoy evfemizmlarining ifodalashda biroz o'xshashligini ko'rishimiz mumkin. Ingliz tilida "u sharobni yaxshi ko'radi" deyish o'rniga, odamlar "he is fan of bottles" dan foydalanishadi. Xuddi shunday, xitoy tilida biz evfemistik ma'noda "ichish kabi" degan ma'noni anglatuvchi "shishalardan rohatlanish" birikmasini qo'llaymiz. Shisha



va sharob o'zaro bog'liq bo'lganligi sababli, sharob o'rniga shishadan foydalanish odamlarning e'tiborini chalg'itish maqsadiga egadir.

Yuqorida aytib o'tilgan munosabatlardan tashqari, obyektning o'ziga xos xususiyatlarni almashtirish ham mavjud bo'lib, uni e'tiborsiz qoldirib bo'lmaydi. Kasalliklar va nogironlikdan qo'rqish bizni ularning o'rnini bosish uchun bir qator evfemizmlardan foydalanishga olib keldi. Misol uchun, "noqulay" evfemizmi "cho'loq" so'zi o'rniga qo'llaniladi. Xitoy tilida "majruh" so'zi o'rniga "jismoniy nogironlar" (jīngīngīng), "ahmoq bolalar" o'rniga "past yoki zaif bolalar" (kāngīngīng) ni ishlatamiz.

Qisqartirish. Boshqa mamlakatlardan so'zlarni o'zlashtirish - evfemizmnining o'ziga xos xususiyati hisoblanadi. Qisqartma so'zning qisqa shakli bo'lib, uni yana uch turga bo'lish mumkin: kesish, qisqartma va boshlang'ich va aralash.

Kesilgan so'zlar tasodifiy, lekin juda foydali hisoblanadi. "Jentlmenlar xonasi" uchun "Gents", yopiq tarzda hojatxonadir, ya'ni evfemizmi tamoyilidir.

Qisqartma va initsializm - bu ibora yoki boshlang'ich komponentlar yordamida tuzilgan qisqartmalar. "Sil" sil kasalligi uchun ishlatiladi; saraton "C" bilan almashtiriladi. Ayniqsa, ingliz tilida ishga o'lib chiqish uchun evfemizmlar ham mavjud. G'arb mamlakatlarida kasb - bu uning iqtisodiy yoki ijtimoiy mavqeining ko'rsatkichi, ayniqsa kam maoshli va kamtarin kasbga ega bo'lganlar uchun. Ularning yuzlari uchun initsializm va qisqartma keng qo'llaniladi. Misol uchun, chiqindi yig'ishtiradigan odamni ko'pincha "G-man" deb atashadi. Bu esa o'z navbatida ularni xafa qilishning oldini oladi.

Aralash - bu har bir qismning ma'nosini o'z ichiga olgan uchinchi so'zni hosil qilish uchun ikki so'z qismlarining birikmasi sanaladi. Ingliz va xitoy tillarida evfemizmlar ba'zi nozik so'zlarni o'z ichiga oladi, bu esa noqulaylik tug'dirishi mumkin. Misol uchun, "cheating" - bu "aldash" va "xabar yozish".

Aniq so'zlar

"Giponimiya, noaniq so'zlarni qo'llash usullaridan biri sifatida, bir yoki bir nechta o'ziga xos yoki bo'ysunuvchi leksik atamalar bilan umumiy yoki o'ta yuqori leksik atama o'rtasidagi paradigmatic munosabatni bildiradi"¹. Misol uchun, „cho'chqa“ hayvon, "nilufar" esa gul degan ma'noni anglatadi. Bunday hollarda giponimlar to'g'ridan-to'g'ri iboralar va ularning ustunlari – evfemizmlar hisoblanadi. Olmoshdan foydalanish noaniq so'zlarni ishlatishning yana bir usulidir. Masalan, "bu" va "u" so'zlari yuqori darajada noaniqlikdir. Ular umumiylik va noaniqlik bilan ajralib turadi. Xuddi shunday, xitoy tilida "bu" yoki "u" olmoshi deyarli barcha taqiqlangan xatti-harakatlarga ishora qilishi mumkin.



ko'proq tushunarli qilib qo'yishi mumkin, bu esa tinglovchilarning haqoratini kamaytiradi va evfemistik ta'sirini kuchaytiradi.

Ellipsis

Ellipsis - ataylab so'z yoki so'zlarni jumladan chiqarib tashlash, ularsiz ma'noni tushunish mumkin bo'ladi. Bu ingliz va xitoy tillarida evfemizmlarni shakllantirishning yaxshi usuli hisoblanadi. Evfemistik ta'sirni kuchaytirish uchun biz yoqimsiz so'zlarni qoldirishimiz mumkin bo'ladi.

Pragmatik qurilma

Tildan foydalanishda evfemistik effekt ba'zan evfemizmi ifodalashda muhim ahamiyat kasb etadigan vaziyat kontekstiga bog'liqdir. Quyida ikki kishi o'rtasidagi dialogda ko'rinib turibdiki: "Bu kiyim haqida nima deb o'ylaysiz?" "Oh, bugun ob-havo yaxshi". Bu yerda javob savolga bog'liq emas. Javob, albatta, ko'ylak unchalik yaxshi emasligini anglatadi. Evfemistik ma'noni yaratish uchun kontekst muhim ahamiyatga egadir. Evfemistik ta'sirga erishish uchun so'zlovchilar buyruq gaplar o'rniga so'roq gaplardan foydalanishlari ham mumkin. Bu odatda pragmatik qurilma hisoblanadi. Masalan, "Menga tuz bera olasizmi?" tom ma'noda tinglovchining tuzni o'tkazish qobiliyati haqidagi savol, pragmatik ravishda, so'rov bilvosita evfemik effekt hosil qilish uchun qo'llaniladi.

Xulosa. Evfemizmlar leksik semantikaga asoslangan tadqiqot obyektini tashkil etib, konnotatsiya va ekspressiv ma'noni o'rganish bilan bir-biriga mos keladi. Muayyan iboralarning evfemik ma'nolari kontekst parametrlariga, shu jumladan muloqot qiluvchilarning o'ziga xos xususiyatlariga, ular o'rtasidagi munosabatlar turiga, ularning yoshi, ijtimoiy mavqei va kayfiyatiga, shuningdek, muloqot vaqti, joyi va muayyan sharoitlariga bog'liq bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Lu & Kong, 2006, p.19.
2. "Euphemism and Dysphemism: Language Used as a Shield and a Weapon" - Keith Allan, Kate Burridge
3. "The Pragmatics of Political Correctness: Linguistic Aspects of Political Correctness in the English-Speaking World" - Anatoliy K. Belyakov
4. "Euphemism in the English Language" - Philip H. McMahon
5. "The Role of Euphemisms in the Construction of Identity" - Mark A. Glaser